

M. Emin ALTINIŞIK, Türk Halk Bilimi Araştırmalarında Cönkler (Biçim ve İçerik). Ankara: Fenomen Yayıncılık, 2023, ISBN: 978- 625-6470-35-4, 231 sayfa

Şerife ASLAN¹

Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları
Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, Erzurum,
Türkiye
serife.aslan21@ogr.atauni.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 16.08.2024
Kabul Tarihi/Accepted 23.09.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 28.10.2024

Corresponding Author/Sorumlu Yazar:
Şerife ASLAN
serife.aslan21@ogr.atauni.edu.tr

Cite this article

Aslan, Ş. (2024). M. Emin Altınışik, Türk Halk Bilimi Araştırmalarında Cönkler (Biçim ve İçerik). Ankara: Fenomen Yayıncılık, 2023, ISBN: 978-625-6470-35-4, 231 sayfa. *Culture and Civilization*, 7, 51-53.

Öz

Halihazırda Erzurum Teknik Üniversitesi'nde görev yapmakta olan Muhammet Emin Altınışik'in halk biliminin çeşitli konularını inceleyen nitelikli çalışmaları bulunmaktadır. Editörlüğünü Dilaver Düzgün'ün üstlendiği *Türk Halk Bilimi Araştırmalarında Cönkler (Biçim ve İçerik)* adlı kitabında "cönk" olgusunu farklı yönlerden irdeleyen Altınışik'in bu eseri giriş kısmının haricinde iki ana bölüm, sonuç, kaynakça ve eklerden oluşmaktadır. Eserin her iki ana bölümü altında beş yan başlık bulunmaktadır.

Yazar, eserinin başında kaleme aldığı ön söz kısmında çalışmanın içeriğine dair genel bilgiler verdikten sonra bu konuyla ilgili olarak farklı disiplinlere yol göstererek yapılabilecek farklı çalışmalara da işaret etmiş ve emeği geçenlere şükranlarını sunarak önsöz yazısını tamamlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Emin Altınışik, Cönkler, Türk Halk Bilimi

Abstract

Muhammet Emin Altınışik, who is currently working at Erzurum Technical University, has qualified studies examining various subjects of Folklore. Altınışik, who examines the phenomenon of "cönk" from different perspectives in his book titled *Cönkler (Form and Content)* in *Turkish Folklore Studies*, edited by Dilaver Düzgün, consists of two main sections, a conclusion, a bibliography and appendices, in addition to the Introduction. There are five subheadings under each of the two main sections of the work. After giving general information about the content of the work in the Foreword section he wrote at the beginning of his work, the author also pointed out different studies that could be done by guiding different disciplines on this subject and completed his foreword by expressing his gratitude to those who contributed.

Keywords: Emin Altınışik, Cönks, Turkish Folklore

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Giriş

Halihazırda Erzurum Teknik Üniversitesi'nde görev yapmakta olan Muhammet Emin Altınışik'in halk biliminin çeşitli konularını inceleyen nitelikli çalışmaları bulunmaktadır. Editörlüğünü Dilaver Düzgün'ün üstlendiği *Türk Halk Bilimi Araştırmalarında Cönkler (Biçim ve İçerik)* adlı kitabında "cönk" olgusunu farklı yönlerden irdeleyen Altınışik'in bu eseri *Giriş* kısmının haricinde iki ana bölüm, sonuç, kaynakça ve eklerden oluşmaktadır. Eserin her iki ana bölümü altında beş yan başlık bulunmaktadır.

Yazar, eserinin başında kaleme aldığı *Ön Söz* kısmında çalışmanın içeriğine dair genel bilgiler verdikten sonra bu konuyla ilgili olarak farklı disiplinlere yol göstererek yapılabilecek farklı çalışmalara da işaret etmiş ve emeği geçenlere şükranlarını sunarak önsöz yazısını tamamlamıştır.

Giriş kısmının ilk alt başlığında eseri yazmaktaki amacını teferruatlı bir şekilde belirten Altınışik, "cönkler" ile ilgili yanlışlıklara ve kavramsal karışıklıklara, detaylarını iç sayfalarda vermek üzere, yüzeysel olarak değinmiştir. Çalışmalar yapılırken kaynak temininin nasıl sağlandığı ikinci başlıkta ifade edilmiş olup çalışmanın seyri, kullanılan materyal ve yöntemler üçüncü alt başlık altında etraflıca açıklanmıştır. Giriş bölümünün *Cönkler ile İlgili Yapılan Çalışmalar* isimli başlığında ise cönkler üzerine yapılmış çalışmaların hemen hepsi teferruatlı bir şekilde okuyucunun bilgisine sunulmuştur.

İlk ana başlık olan *Cönk Adı Verilen Eserler* beş kısma ayrılmıştır. İlk kısım *Cönklerin Genel Özellikleri* şeklindedir. Bu kısım genel anlamda baktığımız zaman "cönk" kavramının çok yönlü irdelendiğini, cönklerin yapısı hakkında bilgiler verildiğini, cönk geleneğinin kaynağına inilerek açıklandığını ve cönklerin tasnif edilme şeklinin ifade edildiğini görebiliriz. Yine bu kısımda mecmua ve cönk arasındaki farklar örneklerle açıklandıktan sonra sırasıyla cönklerdeki yazı düzeni hususuna, cönklerde kullanılan yazı çeşitlerine ve mürekkeplere hatta cönklerin yazıldığı kâğıt türlerine etraflıca değinilmiştir. Birinci alt başlıktaki *Cönklerin Tahrip Edilmesi* isimli başlık kendi içinde dört bölüme ayrılmış ve tahribatların sebeplerine dair detaylı bilgiler kanıtlarıyla birlikte gözler önüne serilmiştir.

İkinci alt başlık ise *Dil ve İmla Özellikleri* şeklindedir. Bu başlık altında cönklerin dilinin, imlasının ve cönklerdeki kalıp ifadelerin ele alındığı görülmektedir. Cönklerdeki meşk ve hat çalışmalarının ne şekilde tezahür ettiğini örnekleriyle sergileyen müellif, cönklerde yer alan resimler ve görsel yazılar hususuna da ayrı bir kısım altında değinmiştir.

Birinci ana bölümün bir diğer alt başlığı ise *İmza Tarih ve Mühürler* şeklinde adlandırılmıştır. Üç hususu ayrı ayrı irdedeleyen bu başlıkta cönklerdeki imza şekilleri derinlemesine ele alınmış ve örnekleriyle açıklanmıştır. Cönklerde yer alan çeşitli kaynaklara, bu kaynakların içeriğine ve mühürlere de yine burada değinilmiştir. *Kayıt Altındaki Cönkler* başlığında Türkiye'de olan kayıt altındaki cönkler ve Türkiye dışındaki kütüphanelerde bulunan cönkler ele alınmıştır. Bu kısmın son başlığı olan *İncelemeye ve Esas Alınan Cönklerin Tavsifleri*'nde ise incelenen cönklerin bulunduğu yer, künyesi ve fiziki durumuyla ilgili detaylar sunulmuştur.

İkinci ana kısmı kendi içinde beş kısma ayıran müellif her bir alt başlığa çeşitli açılardan detaylandırarak hem daha detaylı bilgiler vermiş hem de konuyla ilgili araştırma yapacak olanların işini kolaylaştırmıştır. *Cönklerde Yer Alan Metinler* başlıklı ikinci ana bölümün ilk alt başlığı *Manzum Metinler* şeklindedir. Bu alt başlığa bakıldığında ilk alt başlığın *Biçim Açısından Manzum Metinler* olduğu görülmektedir. Bu başlık altında ilk etapta aruzlu nazım şekillerine değinen Altınışik, cönklerde bulunan aruzlu nazım şekilleriyle ilgili gerekli tanım ve açıklamaları yaptıktan sonra her bir nazım şekli için cönklerde bulunduğu örneklemeleri de okuyucunun bilgisine sunmuştur. Aruzlu nazım şekilleriyle ilgili bilgilerin akabinde heceli nazım şekillerine değinen müellif, tıpkı aruzlu nazım şekilleriyle ilgili olan bölümde yaptığı gibi, heceli nazım şekillerinin her biriyle ilgili detayları vermiş ve sonrasında bu nazım şekillerinin her biri için cönklerde karşılaştığı örnekleri kaleme almıştır.

Vezin ile ilgili hususa ayrı bir başlık açan Altınışik, cönklerde kullanılan aruz kalıplarıyla ve hece ölçüleriyle ilgili bilgileri tablo kullanarak göstermiştir. Ayrıca yine burada cönklerde karşılaşılan vezin problemlerinin sebepleriyle ilgili öngörüler de müellif tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, *Kafiye* başlığı altında kafiye cihetinden bakıldığı zaman cönklerde çeşitlilik olduğunu belirtmiş ve cönklerde yer alan manzum eserlerdeki kafiye problemlerine yüzeysel olarak değinmiştir.

İlk başlık altındaki *İçerik Açısından Manzum Metinler* kısmında ise manzum metinli cönklerin içerik açısından çeşitlilik arz ettiği vurgulanmış ve devamında ise içeriklerine göre cönkler tür adlandırmaları esas alınarak ele alınmıştır. Bu yapılırken açıklanan türe göre cönklerde karşılaşılan manzum eserlerden örnekler verilmiştir. Bu başlığın sonunda incelemeye esas alınan yirmi cönkte yer alan manzum metinlerdeki konu ve türlerin sayısı ayrıca bir şablon olarak da gösterilmiştir. İkinci ana bölümün ilk başlığında cönklerde yer alan halk hikâyelerinin asıl kahramanları arasındaki karşılıklı söyleşmelerden oluşan manzum metinler yine örnekleriyle beraber açıklanmıştır.

Mensur Metinler adlı ikinci başlık kendi içinde dört kısma başlığa ayrılmış ve her başlık içinde cönklerdeki mensur metinlerle ilgili, alana ciddi akademik katkılar sağlayacak veriler araştırmacılara ulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu başlık altında ilk olarak anonim halk edebiyatına ait metinler hususu ele alınmıştır. İncelenen yirmi cönkte 6 halk hikâyesi tespit edildiği belirtilmiş ve bu halk hikâyelerinin muhtevasına kısaca değinilmiştir.

İkinci ana bölümün bir diğer başlığı ise *Dini-Tasavvufi Metinler* şeklindedir. Bu kısım da kendi içinde iki başlığa ayrılmış ve ilk olarak dini metinler üzerinde durulmuştur. Bu yapılırken cönklerde yer alan dini metinlerin içeriklerine göre tasnif yapılmıştır. Yapılan tasnifin başlıkları eserde şu şekilde kaleme alınmıştır; Hutbeler, Fetva, Nikâh, Cenaze, Namaz, Muhtelif dualar, Otuz Beş Farz, Der beyân-ı “halki’l-cin ve’ş-şeyâtin, Dünyanın yaratılışı, ilk insan ve peygamberler hakkında, Hazâ salât u selam, Hz. İsa. Her bir başlık için detaylı bilgilendirme yapılmış ve cönklerde bulunan örnekler araştırmacıların bilgisine sunulmuştur. Cönklerdeki mensur metinler arasında yer alan tasavvufi metinleri de kendi içinde tasnif eden Altınışik, tasnifini yaparken şu başlıkları kullanmıştır; Düvazdeh İmam Hacet-i Tûsi, Hikâye, Kızılelma, Tasavvuf. Yazar, her başlığı yine cönklerde karşılaştığı örnekleriyle göz önüne sermiştir.

İkinci alt başlıkta yer alan bir diğer husus ise *Fal, Büyü ve Tılsım İle İlgili Metinler* kısmının altında değerlendirilmiştir. Bu kısımda önce cönklerde karşılaşılan ve fal ile ilgili olan metinler ele alınmış ve bu tarz metinler de kendi içinde Tefe’ül-name/ Kur’an Falı, Remil, Seğir-name, Çın-name, Tabir-name olarak tasnif edilmiştir. Her bir tasnif ile ilgili etraflıca bilgiler sunulmuş ve incelenen cönklerdeki örneklerine yer verilmiştir. İrdelenen bir diğer konu ise *Günlerin Uğurlu ve Uğursuzluğu Hakkındaki Metinler ile Büyü ve Tılsım Metinleri* olarak başlıklandırılmış ve gerekli tasnifler yapıldıktan sonra her bir tasnif ile ilgili açıklamalarda bulunulmuş ve cönklerden örnekler verilmiştir. Bu bölümün ikinci alt başlığında bulunan son başlık ise *Münşeât* olarak kaleme alınmış ve incelenen cönklerde yer alan mektuplar hususuna değinilmiştir. Ayrıca mektup formu dışında yazılan farklı mensur yazılarla da karşılaşıldığı belirtilmiş ve gerekli açıklamaların akabinde bu yazılara incelenen cönklerden örnekler de verilmiştir.

İkinci ana başlık altındaki bir diğer bölüm ise *Asıl Metinlerin Dışındaki Kayıtlar* olarak kaleme alınmıştır. Bu bölümde cönklerin kenarlarında bulunan ve edebî bir amaç güdülmeksizin yazılmış olan kayıtlara değinilmiştir. Bu ifadelerden sonra cönklerdeki bu asıl metnin dışında kalan kayıtlar doğum kayıtları, vefat kayıtları, nişan ve düğün kayıtları, ilaç terkipleri, diğer kayıtlar olarak sıralanmıştır.

Kitabın *Metinlerin Başlıklandırılması İle İlgili Terminolojik Problemler* isimli başlığında cönklerdeki kayıtlara verilmiş başlıklara ilişkin sorunlar ele alınmıştır. Altınışik, mensur eserlere verilen başlıklarda sorun olmadığını belirttikten sonra manzum eserlerin başlıklandırılması ile ilgili sorunlara değinmiştir. İncelenen yirmi cönkte başlıkları bulunan manzumelerde terminolojik problem olarak görülen başlıklar ve içerikleri tek tek irdelenmiştir.

Kitabın nihai başlığı olan *Cönklerde Yer Alan Mahlaslar*’da ise mahlas kavramı etraflıca açıklanmış ve cönklerdeki mahlaslara bağlı olarak onlara verilen birtakım hususiyetlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca incelenen cönklerde karşılaşılan mahlaslar tablo halinde okuyucuya sunulmuştur.

Altınışik’in cönklerle ilgili neredeyse tüm detayları araştırmacıların bilgisine sunduğu bu eserin en verimli kısmı ise kitabın sonunda yer alan *Sonuç* kısmıdır. Bu kısımda kitabın içindeki tüm başlıklar tek tek derlenip toparlanmış ve okuyucuya daha kısa ve daha öz açıklamalar yapılmıştır. *Kaynaklar* ve *Ekler* bölümleriyle sona ulaşan kitap, cönklerle ilgili bilgi edinmek isteyenlere veya araştırma yapanlara çok kıymetli ve akademik bilgiler sunmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

Altınışik, M. E. (2023). *Türk halk bilimi araştırmalarında cönkler (Biçim ve içerik)*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık